یادەوەریی یەکەم کۆماری کوردستان و چەند سەرنجێک:
بەختیاری شەمەیی

بەر لەهەر شتێک دەبێت ئەوە بڵێم کە ئەم چەند ووشەیە لێکۆڵینەوە یان باسکردن نییە لەکۆماری دێمۆکراتیی کوردستان، بەڵکوو تەنها بۆ یادکردنەوە و رێزگرتنە لەبیرەوەریی نەمری ئەو رووداوە گرنگ و پڕ لە شانازییەی مێژووی کورد، چونکە یادکردنەوە و رێزگرتن لە بیرەوەریی رووداوە نەتەوەیی و نیشتمانییەکانی رابردووی نەتەوەکەمان، ئەرک و فەرمانێکی پێویستی سەرشانمانە و دەبێ هەمیشە بەوپەڕی بایەخ و رێز و شانازییەوە یادیان بکەینەوە و ئەو رووداوە مێژووییە گرنگانە لە ئامێزی دڵمان بگرین و بیانکەینە سیمبوڵی کوردایەتی و یەکێتیی تێکۆشان و زیندوویەتیی مێژووەکەمان. ئێمەی کورد لەبەرئەوەی کە خاوەنی ئایینێکی نەتەوەیی تایبەت بە خۆمان نین (وەکوو هۆکارێکی سەرەکی بۆ مانەوە و یەکێتیی نەتەوەییمان)، زۆر پێویستمان بە هەبوون و دروستکردنی سیمبوڵی نەتەوەیی و نیشتمانیی تایبەت بە خۆمان هەیە.

سەرباری ئەمەش، چونکە نەتەوەیەکی نیشتمان داگیرکراو و دابەشکراو و بێ دەوڵەتین، لە هەموو میللەتانی دیکە زۆرتر پێویستمان بە سیمبوڵی نەتەوەیی هەیە تا بتوانین بەهۆی ئەوەوە وەکوو (کورد) بمێنینەوە و لە بۆتەی نەتەوە دەوڵەتدار و سەردەستەکانی دەوروبەرماندا نەتوێنرێینەوە کە ئەوە چەند سەدەیەکە بە درێژایی مێژوو بە گەلێ شێوە و شێوازی جۆربەجۆر هەوڵی تواندنەوە و سڕینەوەی هەموو بوونێک دەدەن کە بۆنی کورد و کوردستانی لێ بێت. بەکورتییەکەی لێرەدا بۆ کورتکردنەوەی رێگای دوور، دەڵێم ئێمەی کورد چ وەکوو تاک و چ وەکوو نەتەوە، زۆر پێویستە و دەبێ کە رووداوە نەتەوەیی و مێژووییەکانی رابردووی خۆمان زۆرتر و زۆرتر گرنگی و بایەخی تەواویان پێبدەین و بە هەموو شێوەیەک بیانکەینە سیمبوڵی مانەوە و تێکۆشان و کوردایەتیمان.

لەڕەوەندی مێژووی کورد و بزووتنەوەی کوردایەتیدا گەلێ رووداوی نەتەوەیی و مێژوویی گرنگ هەن کە جێگای داخە هەتا ئێستا وەکوو پێویست لێیان نەکۆڵراوەتەوە و ئەنجامگیریی زانستە و بابەتییانەیان لێهەڵنەهێنجراوە کە بەڕاستی ئەمە بە یەکێ لەگەورەترین ناتەواوی و کەموکوڕییەکانی سەرتاسەری مێژووی کورد دادەنرێت.

ئێمە هەتا ئێستا گرنگی و بایەخمان بە مێژووی خۆمان نەداوە و ئەمەش مەسەلەیەک نییە کە بتوانری چاوپۆشیی لێبکرێ.

گەلێ لەو کوردناسە بێگانانەی کە مێژوومان بۆ دەنووسنەوە، ئەم مەسەلەیەمان بەڕوودا دەدەنەوە و گلەیی کەمتەرخەمی و فەرامۆشیی خۆمانمان لێدەکەن و پێمان دەڵێن ، کورد هەتا ئەمرۆ نەیتوانیوە مێژووی خۆی بنووسێتەوە و کەڵک لە مێژوو و ئەزموونەکانی رابردووی خۆی وەربگرێت . ئەمەش تەواو راست و دروستە. لێرەدا ئەگەر بۆ نموونە ژمارەی مێژوونووسانی کورد (مێژوونووس بەمانای تەواوی وشەکە) بهێنینە نێو باسەوە، باشتر لە مەسەلەکە تێدەگەین و دەبێ دان بەو راستییەدا بێنین کە زۆر بەداخەوە ژمارەی مێژوونووسانی کورد لە پەنجەکانی دەست زۆرتر نین. هەتا ئێستا نەمانتوانیوە خۆمان مێژووی خۆمان بنووسینەوە و کێشەکانی رابردووی خۆمان بەلایەکدا بخەین. ئەوانەی کە نووسراونەتەوە هەریەکەیان لە ئاوازێ دەخوێنێ

و هەموویان ناچنەوە سەر شارێیەکی تەواو کوردانە. ئەم مەسەلەیە گەلێ گرنگە و دەبێ بە دووردرێژی باسی لێوە بکرێ و لێیبکۆڵرێتەوە. لێرەدا ئەو مەودایە نییە و ئەم چەند وشەیەش بۆ ئەو مەسەلەیە تەرخان نەکراوە و لابەلاکردنەوەی ئەم کێشەیە ئیشی باسکاران و مێژوونووسانە.

ئەمڕۆ ئەوە پتر لە نیوسەدە بەسەر دامەزراندن و لەناوچوونی یەکەم کۆماری کوردستان، کۆماری دێمۆکراتیی کوردستان، یان (دەوڵەتی جمهوری کوردستان) دا تێپەڕ دەبێ. ڕاگەیاندنی ئەو کۆمارە کوردییە لە 1946.1.22 دا لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان، بە سەرۆک کۆمارێتیی پێشەوای شەهید (قازی محەمەد) ی نەمر، بە یەکێ لە ڕووداوە مێژووییە هەرە گرنگ و پڕ لە شانازییەکانی ئەم سەدەیەی مێژووی کورد و کوردستان دادەنرێ. چونکە بۆ یەکەمجار لە مێژووی نوێی کورددا، دەسەڵاتدارێتییەکی سیاسی– سەربازیی نەتەوەیی هاوچەرخ، بە دەستپێشخەری و پشتیوانیی کورد خۆی لە ناوچەیەکی ئازادکراوی کوردستاندا، دامەزرێنرا. ئاڵای دەوڵەتێکی نەتەوەیی سەربەخۆی کورد لەژێر ئاسمانی بەشێکی ڕزگارکراوی نیشتمانەکەماندا شەکایەوە و جەماوەری ستەمدیدەی ئەو بەشەی کوردستان بۆ یەکەمجار بەو شێوەیە خۆیان بە سەربەرزی و سەرفرازی لەسەر خاکی ئازادکراوی خۆیان بینییەوە.

بۆ یەکەمجار هێزە ماددی و مانابیەکانی یەکێ لە داگیرکەرانی کوردستان دەرپەڕێندران و سەربەخۆیی و ئاشتی و ئازادی، شوێنەوارە ڕەشەکانی سیستەمی کولۆنیالیستی و شەڕ و چەوساندنەوەیان سڕییەوە.

بەکورتییەکەی ئەو ڕووداوە مەزنە یەکێ لە گرنگترین گۆڕانکارییەکان و پڕ لە شانازیترین ڕووداوە مێژووییەکانی نەتەوەی کوردە لە هەموو مێژووی نوێی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردستاندا. ئەو تەنها یانزە مانگەی دەسەڵاتدارێتی و خۆبەڕێوەبەرێتیی ئەو بەشەی کوردستان، بۆ هەموو جیهانی سەلماند کە کوردیش وەک گشت نەتەوەکانی تر دەتوانێ خۆی دەوڵەتی سەربەخۆ و سیستەمی سیاسی و سەربازیی خۆی بەڕێوەبەرێ و بەشێوەیەکی ئاشتیخوازانە و برایانە و دێمۆکراسیانە بژی و دۆستی ڕاستینەی نەتەوەکانی دراوسێشی بێ.

بە کۆکی و برایەتی و تەبایی لەگەڵ کەمە نەتەوەییەکانی نێوخۆیشیدا پێکەوە بە ئاشتیانە بژین. هەر بۆ نموونە ئەگەر ئەو دیاردەیە لەبەرچاو بگرین کە لەناو ئەو کۆمارە ساوایەدا، تەنێ بۆ چەند خێزانێکی جوولەکە کە لە مەهابادی پایتەختی کۆمارەکەدا دەژیان، فێرگەیەکی تایبەتییان بەزمانی خۆیان بۆ لەبەرچاو گیرابوو تا بتوانن خزمەتی زمان و فەرهەنگی نەتەوەیی خۆیان بکەن کە لەڕاستیدا ئەوە مافێکی ڕەوای خۆیشیان بوو. هەر ئەوە باشترین نموونەیە بۆ هەبوونی گیانی برایەتی و دۆستایەتی و تەبایی کورد لەگەڵ هەموو کەمەنەتەوەییەکانی دانیشتووی کوردستاندا کە بەپرۆسێسێکی سروشتی و مێژوویی پێکەوە ژیانیان لەتەک کورددا هەڵبژاردووە.

ئەو ڕووداوە بۆ هەردوو نەتەوەکە (کورد و جوولەکە) مایەی شانازییە.

بێگومان ئەو ماوە کەمەی ژیانی کۆمارەکە، بە هەموو کەموکوڕییەکی ناچاریشییەوە، لە لاپەڕەکانی مێژووی کورددا بە پیتی دروشت و زێڕین نەخشێنراوە و نەوە بە نەوەی کورد و هەموو هاونیشتمانییەکی کوردستان هەمیشە بە ڕێز و شانازییەوە یادی دەکەنەوە.

لێرەدا هەر بەبۆنەی ئەم یادە پیرۆز و نەمرەوە، پێویستە ئەگەرچی زۆر بە کورتیش بێ، لە چەند مەسەلەیەکی پێوەندیدار بەو رووداوە مێژووییەوە بدوێین کە لە ڕاستیشدا شایانی بیرهێنانەوە و ئاماژە بۆکردنن. ئەویش ئەوەیە کە هەتا ئێستاش هەندێ لایەنی گرنگ و مێژوویی ئەو کۆمارە بەنهێنی ماونەتەوە و بوونەتە گرێکوێرەی مێژووی ئەم سەدەیەی کورد. وەک گەلێ باس و ڕووداوانی دیکەی مێژووەکەمان کە هەتا ئەمڕۆش هەر پەردەیان لەسەر هەڵنەدراوەتەوە و بوونەتە تابووی مێژووی کۆن و نوێی کورد.

بەداخەوە ئەوە پتر لە نیوسەدە بەسەر ئەو ڕووداوانەدا تێپەڕ بووەو کەچی هەتا ئێستا ئەو نهێنیانە لەپشت پەردەوە ماونەتەوە و چاوەڕوانی خۆدەرخستن دەکەن. وەکوو پێوەندی و کێشە سەرەکییەکانی نێوان حیزبی دێموکراتی کوردستان و فیرقەی دێموکراتی ئازەربایجان و یەکێتیی سۆڤیێت لەو سەردەمەدا. مەسەلەی کێشەی بارزانییەکانی نێو کۆمار کە هێز و لەشکری بنچینەیی کۆمارەکە بوون. هەروەها نێوانی پێشەوای شەهید (قازی محەمەد) لەگەڵ ژێنەراڵ بارزانیی نەمر و هەموو بارزانییەکانی تردا.

کۆچڕەو و چارەنووسی جەنگاوەرانی بارزانی بۆ سۆڤیێت و کێشە و گیروگرفتەکانیان لەوێ کە ئەو ڕووداوانەش هەر یەکێ لەئەنجامەکانی کارەساتە دڵتەزێنەکەی ڕووخانی کۆمارەکە بوو. پێوەندییەکانی بارزانی و بارزانییەکان لەگەڵ کاربەدەستانی ئەوکاتەی سۆڤیێت و بارودۆخی ژیان و گوزەرانیان لەماوەی مانەوەیاندا لەنێو کۆمارە جیاجیاکانی یەکێتیی سۆڤیێتدا. هەروەها هۆکارە سەرەکییەکانی دامەزراندن و ڕووخانی کۆمارەکە ، مەسەلەی هەڵوەشاندنەوەی (کۆمەڵەی ژیانەوەی کورد) و دروستکردنی (حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران) لەسەر ڕاسپێریی سەرانی ئازەربایجانی سۆڤیێت و هەوڵدانیان بۆ بەپاشکۆکردنی ئەو کۆمارە سەربەخۆیەی کورد بەحکومەتی میللیی ئازەربایجانی ئێرانەوە. ئەمانەو گەلێ ووردە ڕووداوی تری نێو کۆمار کە هەتا ئێستا وەکوو پێویست باس نەکراون و لەسەریان نەنووسراوە و وەکوو مێژوو تۆمار نەکراون.

ئەم مەسەلانە، بابەتی زۆر گرنگ و پڕ بایەخی مێژووی سیاسیی کوردن و دەبێ لەشەبەنگ و تاریکستانی مێژووی کورددا نەمێننەوە و پێویستە ڕۆشناییان بخرێتە سەرو لێکۆڵینەوەی زانستی و بابەتییان لەسەر بکرێت. لێرەدا دەبێ ئەوەش باس بکەین کە لێکۆڵینەوەو تۆمارکردنی ئەو مێژووە ئەرک و فەرمانی نەتەوەیی و نیشتمانیی نەوەکانی ڕابردوو بوون، کە زۆر بەداخەوە لەم ڕووەوە چ هەوڵێکی ئەوتۆیان نەداوەو تا ئەو کێشە مێژووییانە چارەسەر بکەن و ئەمڕۆ بۆ ئێمە و نەوەکانی داهاتوو ببوونایەتە بەڵگەی مێژوویی و ئەو ئەرک و فەرمانانە ڕووبەڕووی نەوەکانی دوای خۆیان نەبوونایەتەوە.

هەرچەند ئەمە ئەوە ناگەیەنێ کە بمانەوێ بڵێین هەرهیچ نەکراوەو هیچ هەوڵێ نەدراوە و کەس هیچی لەسەر ئەو ڕووداوانە نەنووسیوەو نەوەکانی ئەو سەردەمە لەخەون و خەڵوەتا بوون، لەگەڵ دەربڕینی ئەم ڕاز و گلەییانەشدا لەنەوەکانی ڕابردوو، کە ئەمە مافێکی ڕەوای ئەمڕۆی ئێمەیە، بەڵام لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا هەر دەتوانین ئاماژە بەچەندین نووسین و بەڵگەنامە و لێکۆڵینەوەی مێژوویی و سیاسیی بکەین کە لەسەر کۆمار و ڕووداوەکانی ئەو سەردەمە نووسراون و بڵاوکراونەتەوە.

زۆر لە نووسەران و ڕووناکبیرانی دڵسۆزی کورد لەو پێناوەدا خۆیان ماندوو کردوە و بەرهەمی زۆر بەنرخ و پڕ زانیارییان لەسەر ئەو ڕووداوانە پێشکەشی مێژووی کورد کردووە. ئەمانە دەبێ باس بکرێن و ئەو هەوڵ و ماندووبوون و بەرهەمانەیان زۆر بەڕێزەوە چاولێبکرێ و نرخی شیاوی خۆیانیان بدرێتێ. بەڵام ڕەخنەو گلەیی نەوەکانی ئەمڕۆ زۆرتر لە نەوەکانی ڕابردووە بەتایبەتی لەسەرانی ئەو کاتەیە کە ڕاستەوخۆ بەشداری کۆمارەکە بوون و خۆیان پێکهێنەری هەندێ لە ڕووداوەکان بوون.

ئەم ڕەخنانە پتر ڕووبەڕووی ئەو فەرماندە سەربازی و سەرکردە سیاسییە خوێندەوارانە دەبێنەوە کە پاش ڕووخانی کۆمارەکە دەرفەتی ڕزگاربوونیان بۆ ڕەخساوە و هەوڵیان نەداوە ئەو کارەسات و ڕووداوانە بنووسنەوە و لێکۆڵینەوەیان لەسەر ئەنجام بدەن، یان بیرەوەرییەکانی خۆیان بنووسنەوە تا ئەمڕۆ ببوونایەتە بەڵگەی مێژوویی و بابەتی لێکۆڵینەوە.

زۆر بەداخەوە زۆربەی ئەوانە ئەمڕۆ لەژیاندا نەماون و ئەو مێژووەیان لەگەڵ خۆیاندا بردۆتە ژێر گڵەوە. ئەوانەشیان کە بیرەوەرییەکانی خۆیانیان نووسیوەتەوە، ژمارەیان لە پەنجەکانی یەک دەست کەمترە. لێرەدا ئەوە دووبارە دەکەمەوە کە ڕەخنەگرتنی نەوەکانی ئەمڕۆ لە نەوەکانی ڕابردوو، کارێکی پێویست و ڕەوایەو نەوەکانی داهاتووش مافی خۆیانە ڕەخنە لە نەوەکانی ئەمڕۆ بگرن.

ڕاستی چەند ناخۆش و هەق چەند ڕەقیش بێ، هەر دەبی لە کات و شوێنی پێویستدا باس بکرێ. ئێمەی کورد نابێ هێندە ئاستی شارستانێتیی خۆمان بهێنینە خوارەوە کە لە باسکردن و تۆمارکردنی مێژووی خۆمان شەرم بکەین یان بترسین.

مێژوو سەرجەمی هەموو ئەو دیاردە و ڕووداوانەن کە لەسەردەمی تایبەتیی خۆیاندا پەیدا بوون و ڕوویان داوە، ئیدی چ باس بکرێن یان نەنووسرێنەوە، هیچ لە ڕابردوو ناتوانن بگۆڕن. بەڵام بەباسکردن و تۆمارکردنیان خزمەت بەئێستا و داهاتوو دەکرێ.

ئێستا با بێینەوە سەر باسەکەمان و مەبەستی ئەم ووشانە، زۆر بەداخەوەو لەڕاستیشدا زۆر جێگای شەرم و سەرسەڕمانیشە کەئەوە پتر لە پەنجا ساڵ بەسەر دروستبوون و لەناوچوونی کۆماری دێمۆکراتیی کوردستاندا تێپەڕ بووە، کەچی هەتا ئێستا نەمانتوانیوە تەنانەت پەنجا وتار و لێکۆڵینەوەی زانستی و بابەتی و ئەکادیمیانە لەسەر ئەو ڕووداو و کارەساتە نەتەوەییە، مێژووییە گرنگە بەبەرهەم بهێنین. ئەمڕۆ ئەگەر ژمارەی خۆمان لەبەرچاو بگرین کە زۆرتر لە سی میلیۆنین، ئەوە دەبێ باشتر هەست بەم ناتەواوی و کەموکوڕییە مێژووییەی خۆمان بکەین. بەڕاستی ئەمە نەنگی و شەرمەزارییەکە کە ڕووی زۆربەی ڕووناکبیران و نووسەرانی کورد دەگرێتەوە.

هەربۆیە لێرەدا ناچارین بۆ بیرهێنانەوە و ڕێزگرتن، ئامازە بە بەرهەم و ماندووبوونی ئەو نووسەرە تێکۆشەر و دڵسۆزانە بکەین، چ خۆماڵی و چ بێگانە کە هەر یەکەیان لە سنووری توانای خۆیاندا، بە مەبەستی جیاوازەوە ، سەبارەت بەم مەسەلەیە جێپەنجەیان لە نامەخانەو مێژووی نەتەوەکەماندا دیارە و شایستەی ڕێز و سوپاسی زۆرن. وەکوو مامۆستایانی نەمر: هەژاری موکریانی، مام هێمن، حەسەنی قزڵجی، عەبدولڕەحمانی زەبیحی، شەهید عەبدولڕەحمانی

قاسملۆ، کەریمی حیسامی، ڕەحیمی قازی، عەلادین سەجادی، محەمەد تۆفیق وەردی... هەروەها مامۆستایانی بەڕێز: سەید محەمەدی سەمەدی، مەحمودی مەلا عێزەت، جەلیلی گادانی، مەلا عەبدوڵای حەسەنزادە، مام غەنی بلوریان، عەبدولقادری دەباغی... هەروەها بەڕێزان: ویلیام ئیگڵتن، ئارچی ڕۆزفێلت، میخائیل لازاریف، ئۆلگا ئیڤانۆڤنا ژیگالینا، دەیڤید ماکدووڵ... نەمر ئەبولحەسەن تەفریشیان، ئەحمەد شەریفی، (نەجەف قولی پسیان؟) ، مورتەزای زەربەخت... هتد.

ئەم نووسەرە بەڕێزانە هەموویان گەلێ زانیاریی بەکەڵکیان لەسەر کۆمار و ڕووداوەکانی ئەو سەردەمە بۆ تۆمارکردووین و بەرهەمەکانیان بوونەتە سەرچاوەی مێژوویی و نێویان و بەرهەمەکانیان لە مێژووی کورد و کوردستاندا بەنەمری دەمێنێتەوە. بێگومان گەلێ لە نووسەرانی تریش سەبارەت بە کۆماری کوردستان نووسیویانە و بەرهەمەکانیان لەم ڕووەوە نامەخانەی کوردییان دەوڵەمەند کردووە، جا ئەگەر لێرەدا ناوی هەموو ئەوانە نەهاتووە، ئەوا هیوادارم بەهیچ مەبەستێکی نێگەتیفانە تێنەخوێندرێتەوە. چونکە لەم کورتە نووسینەدا هەر هێندە لە توانادا بووە.

پێویستە ئەوەش بڵێین کە نووسەرانی خۆماڵی و بێگانەی دیکەش زۆر هەن کە لەنووسینەکانیاندا درۆ و دەلەسە و بوختانی زۆریان لەمەڕ کۆمار و سەرانی ئەوکاتەی کوردەوە هۆنیوەتەوە و وەکوو کەرەستەی بازرگانی و خۆژیاندن و خۆپێوەدەرخستن و دوژمنایەتیکردنی کورد بابەتەکانیان نووسیوە، بەڵام بێگومان ئەوانە هەرگیز ناچنە ڕیزی مێژوونووسانەوە و ناوهێنانیشیان لێرەدا پێویست نییە و شایستەی باسکردن نین. تەنێ هێندە دەبێ بڵێین کە درۆ و دەلەسە و بەختانەکانیان بەڵگەی نزمی و ڕیسوابوونیانە.

هەروەکوو باسمانکرد تا ئەندازەیەک نووسراوی مێژوویی و سیاسی لەسەر کۆمار و (ح . د . ک . ڕ) نووسراون.... هەندێ لەو نووسەرانەش ئەگەرچی وەکوو تاکەکەس نیازپاک بوون و مەبەستیان دوژمنایەتیی کورد و مێژووی کورد نەبووە، بەڵام نووسینەکانیان لەبەر ڕۆشنایی تیۆری و فەلسەفەی مارکسیزم–لێنینزم و لە ڕوانگەی بەرژەوەندیی باڵای سۆڤێت و کۆمینتێرنەوە نووسیوە و ڕووداوەکانیان شیکردۆتەوە و لێکۆڵینەوە و بەرهەمەکانیشیان هەر لەو ڕوانگەیەوە بەبەرهەم هێناوە، لەبەرئەوە بە پێویستی دەزانم ئەکەر بە چەند ووشەیەکیش بێ، کەمێ لەسەر ئەم مەسەلەیە بدوێین و تێگەیشتن و بۆچوونی خۆمانی لەسەر دەربڕین. ئێمەی هاوبیرانی کوردایەتی، بە پێچەوانەی هەموو ئەوانەوە لەبەر ڕۆشنایی ئیدیۆلۆژیی کوردایەتی و لە ڕوانگەی بیروباوەڕی نەتەوەیی کوردییەوە سەرنجی هەموو کێشەیەک دەدەین و گشت ئەنجامگیرییەک لە هەر تیۆری و فەلسەفە و دیاردە و ڕووداوێک، لەکلاوڕۆژنەی بەرژەوەندیی باڵای کوردەوە وەردەگرین و کوردایەتی بۆ ئێمە پێوەری هەموو شتێکە.

هەر لەم ڕوانگەیەوە ئێمە پێمان وایە کە نووسینەوەی مێژووی کورد، بەر لە هەر کەس و لایەنێکی دیکە، ئەرک و فەرمانی کورد خۆیەتی. بەتایبەتی کەسان و لایەنە نەتەوەییە دڵسۆزەکانی کورد. ئێمە بەم ووشانە ڕەخنە لەو کەس و لایەنانە ناگرین هەر لەبەر ئەوەی کە لەبەر تیشکی بیروباوەڕی مارکسیزم–لێنینیزم و ئینتەرناسیۆنالیزمدا مێژووی کوردیش شیدەکەنەوە و ئەنجامگیریی چینایەتییانەیان لەو ڕووداوانە وەرگرتووە، ئەوە تەواو مافی ڕەوای خۆیانە.

بەڵام ئەمە هەموو مەسەلەکە نییە و ڕخنەکە لێرەدا ئەوەیە کە ئەو کەس و لایەنانە، ئەو مێژووەیان بە شێواوی و ئاوەژوویی تۆمار کردووە. بەتایبەتی لە تۆمارکردنی ڕووداوەکاندا کە هاتوونەتە سەر مەسەلەی پێوەندییەکانی کۆماری دێمۆکۆاتیی کوردستان و یەکیتیی سۆڤێت، وەکوو نەخشی نێگەتیفانەی ستالین و جەعفەر باقرۆف لە ڕووخانی کۆمارەکەدا بە پشتکردنە جەماوەری چەوساوە و هەژار و بێدەرەتانی کوردستان بۆ وەرگرتنی بەشەپشکی نەوتی باکووری ئێران لە (قوام سەڵتەنە)ی سەرەک وەزیرانی ئەو دەمەی ئێران و هاوکاریکردنیان لە داگیرکردنەوەی کوردستان و ئازەربایجاندا. ئەگەرچی لە ئەنجامدا قوام سەڵتەنە دەستی بڕین و کڵاوی نایە سەر هەموو لایەکیان و پاشان بەڵێنەکەی خۆی بۆ نەهێنانە سەر، لەو سەودا و مامەڵەیەدا (بە خوێن و فرمێسک و چارەنووسی کورد و ئازەری) هەڵخەڵەتان و مایەپووچی بۆ سیاسەتی سۆڤێت مایەوە وماڵوێرانی و سەرگەردانی و کوشتوبڕیش بۆ کورد و ئازەریی لێ شین بۆوە کە ئەنجامەکەی بە داگیرکردنەوەی کوردستان و ئازەربایجان و ڕووخانی هەردوو کۆمارەکە شکایەوە. کرۆکی مەسەلەکە لێرەدایە کە ئەو کەس و لایەنانە لە ئەنجامگیری و نووسینەکانیاندا، مافەکان و بەرژەوەندییە ڕەواکانی هەژاران و ڕەشوڕووتی کوردستانیان کردووەتە قوربانیی سیاسەتی دەرەوەی سۆڤێت و بەرژەوەندییە ناڕەواکانی ئەو لایەنانە.

لەمەش ناڕەواتر و سەیر و سەمەرەتر ئەوەیە کە هەندێ لەو نووسەر و لایەنە کۆمۆنیستانە، میللەتی کوردیان قەرزارباریش کردۆتەوە و بە بەهانەی پووچ و درۆی پاراستنی ئاشتی و سۆسیالیزم، دەستە چەورەکەی ئەو لایەنە بەرژەوەندپەرستانەیان بە کوردی هەژار و ماڵوێراندا سڕیوەتەوە و بە درۆ و دەلەسە و بڕوبیانووی بێ ناوەڕۆک، پاکانەیان بۆ ستالین و سۆڤێت کردووە. بۆ نموونە پارتە کۆمۆنیستەکانی ڕۆژهەڵات، بەتایبەتی شیوعییەکان و توودەییەکان، بە مەبەستی پاساودانی سیاسەتی ڕەدووکەوتووانەی خۆیان و نامرۆڤدۆستانەی ئاغاکانیان، پاساوی هەموو ئەو تاوان و دەستدرێژی و کوشتوبڕەی کە بەرامبەر میللەتانی کورد و ئازەری کراوە، بەوە دەدەنەوە کە تاوانی تێشکان و ڕووخانی کۆماری دێمۆکراتیی کوردستان و حکومەتی میللیی ئازەربایجان دەدەنە پاڵ هێزە ئیمپریالیستەکانی ئەمەریکا و ئینگلستان و هاوپەیمانەکانیان. هەروەکوو یەکێتیی سۆڤێت و شەخسی ستالین، هیچ ڕۆڵێکی نامرۆڤدۆستانە و نێگەتیفانەیان لەو کارەساتانەدا نەبووبا؟. بێگومان ئەو نووسین و بۆچوونانەی کۆمۆنیستەکانی ڕۆژهەڵات، سەرچاوەکەی هەر دەگەڕایەوە بۆ سیاسەتی وابەستەیی و ڕەدووکەوتنیان بۆ سۆڤێت و کۆمۆنیزم و کۆمینتێرن. پاشان بینیمان و مێژووش سەلماندی کە دۆڕاوترین و مایەپووچترین تیۆری و لایەن لە جیهاندا کۆمۆنیزم و کۆمۆنیستەکان بوون.

لە کۆتایی ئەم چەند ووشەیەدا، دەمەوێ بە زمانێکی کوردانە و سادە و ساکار بڵێم: - با هەموان بۆ هەتا هەتایە هەر یادی پیرۆز و نەمری (کۆماری دێمۆکراتیی کوردستان) و پێشەوای شەهید (قازی محەمەد) ی نەمر بکەینەوە و پەند و وانە لەو ڕووداوە مەزنە وەربگرین و بیری دەوڵەتی ناسیۆنالی کوردی بژێنینەوە.

- با هێز و توانا و تێکۆشانمان یەکخەین و لەنێو یەکدا کۆک و تەبابین، تا چیتر فاشیستە داگیرکەرەکانی ناو میللەتانی سەردەستەی تورک و عەرەب و فارس، نەتوانن بمانچەوسێننەوە و بمانکوژن و نیشتمانەکەمان وێران بکەن و هەموو شتێکمان بەتاڵان بەرن.

- با ئێمەی کوردیش باوەڕمان بە توانای خۆمان هەبێ و ئەو مافە ڕەوایانەی نەتەوە دەوڵەتدار و ئازادەکانی جیهان هەیانە، ئێمەش هەمان ماف بە خۆمان ڕەوا ببینین و تەنها هەر بۆ بەدەستهێنانی ئەو مافانە خەبات بکەین.

تێبینی : ئەم چەند ووشەیە بۆ یەکەمجار لە گۆڤاری (هاوبیر) ، بڵاوکراوەی پارتی سۆسیالیستی کورد (پاسۆک) ، ژمارە 1 ی ساڵی 1998 دا بڵاوکراوەتەوە.

bakhtiarshamaiy@aol.nl